

XXII. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH
VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

22ND INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL
SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS

Place: Velké Bílovice (Czech Republic)
June 12-16, 2019

Publisher: Masarykova univerzita (Masaryk University Press), Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *22nd International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University Press, 2019. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2019 Masarykova univerzita
ISBN 978-80-210-9268-6 (online : pdf)

VPLYV CESTOVNÉHO RUCHU NA ROZVOJ MESTA PIEŠŤANY

Impact of the tourism on the development of Piešťany town

MIROSLAVA TREMBOŠOVÁ¹

ALENA DUBCOVÁ¹

HILDA KRAMÁREKOVÁ¹

PETER TREMBOŠ²

¹Katedra geografie a regionálneho rozvoja | ¹Depart. of Geography and Regional Development
Fakulta prírodných vied | Faculty of Natural Sciences
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre | Constantine the Philosopher University in Nitra
✉ Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra, Slovak Republic
E-mail: mtrembosova@ukf.sk, adubcova@ukf.sk, hkramarekova@ukf.sk

²Oblasťná organizácia cest. ruchu Rezort Piešťany | ²Regional Tourism Organization Resort Piešťany
✉ Kukučínova 21, 921 01 Piešťany, Slovak Republic
E-mail: peter.trembos@gmail.com

Anotace

Cestovný ruch je významným fenoménom, ktorý formuje ľudskú spoločnosť. Ovplyvňuje nielen ekonomiku, ale má i výrazné sociálne, kultúrne a politické dopady. V špecifických prípadoch má tiež dôležitú centrotvornú funkciu. Potvrzuje to aj príbeh mesta Piešťany, ktoré sa vďaka rozvoju kúpeľného cestovného ruchu zmenilo z malého vidieckeho sídla s dominantnou poľnohospodárskou aktivitou na svetoznáme kúpeľné mesto so širokým spektrom ekonomických aktivít. Cieľom príspevku je na základe štúdia historických materiálov, spracovania štatistických údajov, terénneho výskumu a vyhodnotenia dotazníkového prieskumu podnikateľského prostredia vyhodnotiť vplyv cestovného ruchu na sociálny a ekonomický rozvoj mesta. Stagnácia v počte prenocovaní, dlhodobí pokles počtu zahraničných návštevníkov i zmeny v ich skladbe a v preferenciách majú za následok pokles počtu ubytovacích zariadení a lôžok. Došlo k poklesu zamestnanosti v zariadeniach cestovného ruchu. Zvýšil sa podiel odchádzajúcich Piešťancov za prácou. Spolu s intenzívnym suburbanizačným procesom dochádza následkom týchto zmien k úbytku počtu obyvateľov mesta a k ich starnutiu. Mesto preto musí hľadať aj iné ekonomické aktivity, ktoré by zvrátili tento nepriaznivý vývoj.

Kľúčová slova

cestovný ruch, sociálny a ekonomický rozvoj mesta, suburbanizácia, zamestnanosť, podnikanie

Annotation

Tourism is an important phenomenon that shapes human society. It affects not only the economy but also has significant social, cultural and political implications. In specific cases, it also has an important center-making function. This is also confirmed by the story of the Piešťany Town which, thanks to the development of spa tourism, has changed from a small rural settlement with a dominant agricultural activity to a world-famous spa town with a wide range of economic activities. The aim of the paper is to evaluate the impact of tourism on the social and economic development of the town based on the study of historical materials, statistical data processing, field research and evaluation of the questionnaire survey of the enterprise environment. The stagnation in the number of overnight stays, long-term decline in the number of foreign visitors and changes in their composition and preferences result in a decrease in the number of accommodation facilities and beds. There has been a decline in employment in tourism facilities. The proportion of inhabitants leaving for work has increased. Along with the intense suburbanization process, these changes have led to a decline in the population of the town and its aging. Therefore, the town has to seek also other economic activities which would reverse this unfavorable development.

Key words*tourism, social and economic development of the town, suburbanization, employment, enterprise***JEL classification:** R39**1. Úvod**

V priebehu 19. a najmä 20. storočia sa kúpeľný cestovný ruch stal pre mesto Piešťany najvýznamnejším faktorom rozvoja. Vybudovaním prvého kúpeľného domu v roku 1822 začala premena z pôvodne vidieckeho sídla s poľnohospodárskou funkciou na najvýznamnejšie kúpeľné mesto Slovenska so širokým spektrom ekonomických aktivít. Rozvoj kúpeľníctva prináša rast zamestnanosti, zvyšuje príjmy, zlepšuje zdravie obyvateľov a celkovo zvyšuje kredit lokality. Je najdôležitejším atraktorom podmieňujúcim rozvoj hospodárskych aktivít v meste i v jeho zázemí.

2. Teoretické východiská

Téma cestovného ruchu a rekreácie, zvlášť problematika kúpeľného cestovného ruchu, rezonuje v odbornej literatúre už desaťročia. Autori sa v prevažnej miere zaoberajú ekonomikou prevádzky, manažmentom a marketingom. Z množstva prác zaoberajúcich sa touto problematikou možno spomenúť napríklad prácu Knopa a kol. (1999), Seifertovej (2003), Kostkovej (2010). Vývoj českého kúpeľníctva podrobne analyzuje Fialová (2004). Vzťahmi medzi týmto odvetvím a rozvojom lokality sa detailnejšie zaoberal napríklad Barta (2007). Kúpeľníctvo ako špecifické „priemyselné“ odvetvie podrobne analyzovali vo svojej práci z roku 2008 Bodeker a Cohen. Puczkó a Smith (2009) tiež upriamili pozornosť na cestovný ruch zameraný na kúpeľníctvo a wellness. Na Slovensku sa vývoju kúpeľov a kúpeľníctva venovali napr. Mulík (1981), Eliašová (2009), (Fialová a Orosz, 2012). Viacero autorov venuje pozornosť aj zmenám, ktoré nastali v kúpeľníctve v trhových podmienkach. Tu možno spomenúť napr. prácu Budáka (2002) alebo Borvičákovej-Drotárovej (2012). Komplexný pohľad na túto tému prináša práca Matlovičovej a kol. (2013). Cestovný ruch v Piešťanoch a jeho vzťah k maloobchodnej sieti bol hodnotený v práci Tremboš a Trembošová (2014). Detailnejší rozbor vzťahu medzi cestovným ruchom a socioekonomickým rozvojom lokality doteraz nie je podrobne analyzovaný. Na rozdiel od iných foriem cestovného ruchu vznáša na destináciu špecifické požiadavky. Ich akceptovanie, spolu so sprievodnými javmi ako je napríklad rast ceny nehnuteľností, zákonite vedie k formovaniu špecifického osídlenia a charakteristického socioekonomického formátu takejto lokality.

3. Cieľ, dáta a metodika skúmania

Cieľom príspevku je poukázať na vplyv cestovného ruchu na rozvoj mesta Piešťany, demografické zmeny, zamestnanosť i dochádzku za prácou. Vstupné dáta súvisiace s cestovným ruchom, demografickým vývojom a zamestnanosťou obyvateľstva boli získané zo Štatistického úradu SR, pracoviska v Trnave. Vplyv podnikateľského prostredia v oblasti cestovného ruchu na rozvoj mesta bol zisťovaný prostredníctvom prieskumu 90 subjektov, ktorých prevádzky sa nachádzali najmä v centre mesta. Pri hodnotení významu jednotlivých oblastí pre rozvoj ich podnikania boli respondenti požiadaní, aby k vybraným ôsmim faktorom priradili bodové hodnotenie od 1 do 5 (1 – žiadny, 5 – veľmi veľký význam). Vyhodnotených bolo 29 došlých dotazníkov.

4. Cestovný ruch v Piešťanoch

Slovensko je v rámci Európy pokladané za tradičnú kúpeľnú destináciu s dávnou históriou, ktorá sa spája so vznikom prvých centier osídlenia. Tie boli často lokalizované nielen na trase významných obchodných ciest ako bola napríklad Jantárová cesta, ktorej jedna vetva prechádzala neďaleko Piešťan, ale aj v blízkosti termálnych prameňov. Prvá písomná zmienka o Piešťanoch je z roku 1113 v Zoborských listinách. Podrobnejší opis lokality, termálnych zdrojov, liečebných účinkov a spôsobu ich vyžívania uvádza Juraj Wernher (pôvodne Wernherus, 1549) vo svojom diele „De admirandis Hungariae aquis hypomnematum“ (O podivuhodných vodách Uhorska), kde ich označuje za najliečivejšie kúpele v Uhorsku. Hoci prvýkrát bolo dielo vydané v Bazileji v roku 1549 a v priebehu 16. storočia aj vo Viedni, v Antverpách, Kolíne nad Rýnom a vo Frankfurte, na území dnešného Slovenska vyšlo až v roku 1713 v Trnave. Zo 16. storočia je zdokumentovaná aj informácia, že sa do Piešťan schádzali chorí za účelom liečby nielen z Uhorska, ale aj z Moravy, Čiech a Poľska.

Do medzinárodného povedomia sa kúpele dostali aj vďaka pôsobeniu českého exulanta, kňaza a básnika Adama Trajana z Benešova (1586 – 1650). V oslavnej básni „Saluberrimae Pistinienses Thermae“ (Najuzdravujúcejšie Piešťanské kúpele) vydané v Trenčíne v roku 1642 ospieval ich ozdravnú silu. Uvádza, že ich v hojnom počte navštevujú chorí aj z ďalekých krajov (Šípoš, 1992).

Moderný rozvoj piešťanských kúpeľov nastáva koncom 19. storočia. Je spojený s pôsobením rodiny Winterovcov. Začiatkom 20. storočia tu vyrástli v secesnom štýle viaceré kúpeľné hotely.

Rozvoj kúpeľníctva sa v meste nezastavil ani po dvoch svetových vojnách, zoštátnení a následnom znárodnení kúpeľov v 40-tych rokoch a ich privatizácii po roku 1989. Jadrom kúpeľného cestovného ruchu Piešťan je Kúpeľný ostrov, kde je koncentrovaná dominantná časť kúpeľnej liečby. Sírnato-hydrouhličitanová, vápenato-horčíková sírna voda tu vyviera z hĺbky až 2000 metrov a má teplotu do 69°C. Liečivé sírnaté bahno, ktoré je raritou Piešťan sa využíva v liečbe reumatizmu, pri rehabilitácii pohybového aparátu a nervového systému. Najvýznamnejším prevádzkovateľom kúpeľnej liečby sú Slovenské liečebné kúpele Piešťany, a.s. V roku 2017 mali tržbu viac ako 37 mil. a zisk približne 1,5 milióna eur (www.finstat.sk). Počtom návštevníkov patria k najväčším kúpeľom Slovenska.

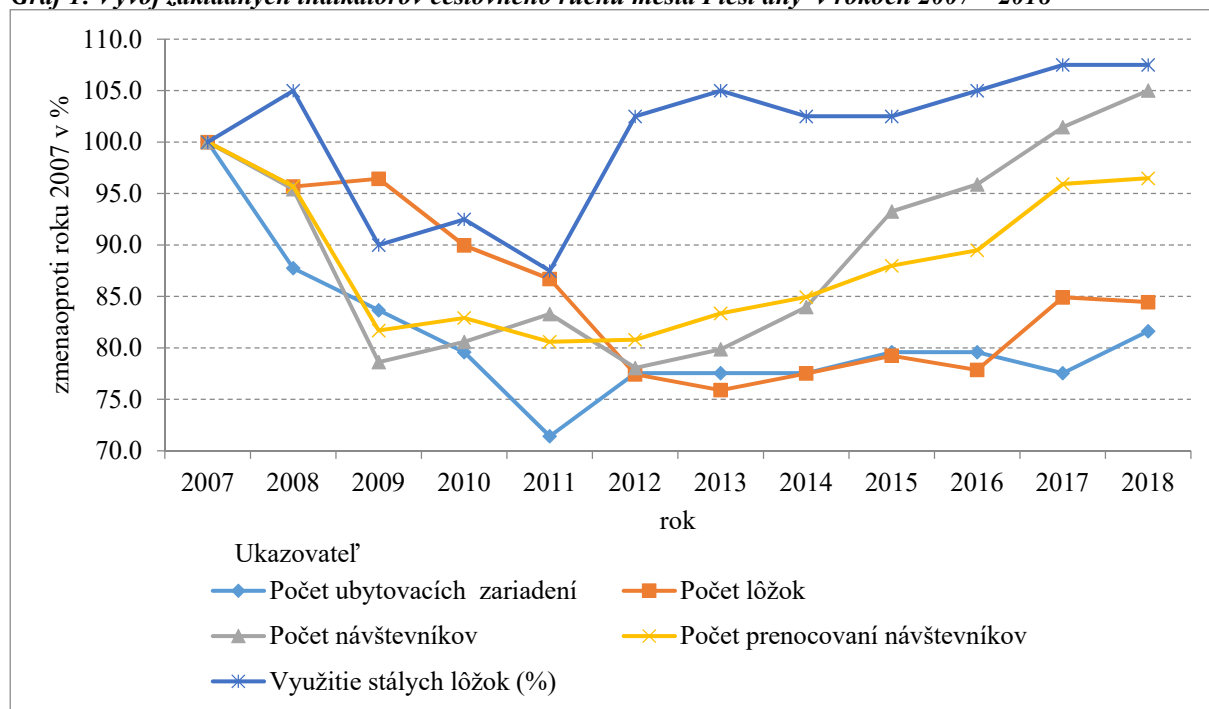
Vývoj základných indikátorov cestovného ruchu v Piešťanoch v rokoch 2007 až 2018 je uvedený v nasledujúcej tabuľke (tab. 1). V roku 2007 sa v Piešťanoch nachádzalo 49 ubytovacích zariadení s celkovým počtom lôžok 5 557. Do roku 2018 počet zariadení klesol na 40, lôžková kapacita sa znížila na 4 693 lôžok. Vývoj počtu návštevníkov mal nerovnomerný vývoj - po roku 2007 mal klesajúcu tendenciu až do roku 2009, kedy sa naplno prejavila globálna finančná kríza. To sa odzrkadlilo na prudkom poklese návštevníkov (o 17,60 % oproti roku 2008). Rok 2010 možno charakterizovať už ako rok stabilizácie, v ktorom sa zaznamenal, hoci minimálny, ale predsa len rastúci počet návštevníkov oproti roku 2009. Roky 2011 a 2012 sú roky s kolísavým vývojom. Od roku 2012 možno pozorovať stály nárast počtu návštevníkov, ktorý v roku 2018 dosiahol 116 813 osôb.

Tab. 1: Vývoj základných indikátorov cestovného ruchu mesta Piešťany v rokoch 2007 - 2018

Ukazovateľ	Počet ubytovacích zariadení	Počet lôžok	Počet návštevníkov	Počet prenocovaní návštevníkov	Využitie stálych lôžok (%)
2007	49	5 557	111 236	691 942	40
2008	43	5 317	106 148	662 185	42
2009	41	5 359	87 464	565 309	36
2010	39	4 999	89 653	573 746	37
2011	35	4 818	92 656	557 715	35
2012	38	4 303	86 828	559 089	41
2013	38	4 218	88 846	576 803	42
2014	38	4 308	93 412	587 764	41
2015	39	4 404	103 744	608 864	41
2016	39	4 327	106 666	619 262	42
2017	38	4 719	112 857	663 806	43
2018	40	4 693	116 813	667 624	43

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019

S vývojom počtu návštevníkov úzko súvisí i počet prenocovaní, ktorý má po roku 2011 rastúci trend, v roku 2018 dosiahol hodnotu 667 624. Pomalší rast počtu strávených nocí oproti počtu ubytovaných hostí spôsobil skrátenie dĺžky pobytu z 6,2 (r. 2007) na 5,7 prenocovaní (r. 2018). Vývoj týchto základných indikátorov cestovného ruchu zobrazuje za obdobie rokov 2007 - 2018 graf 1. Hodnoty ukazovateľov v rokoch 2008 až 2018 sú prepočítané k roku 2007.

Graf 1: Vývoj základných indikátorov cestovného ruchu mesta Piešťany v rokoch 2007 – 2018

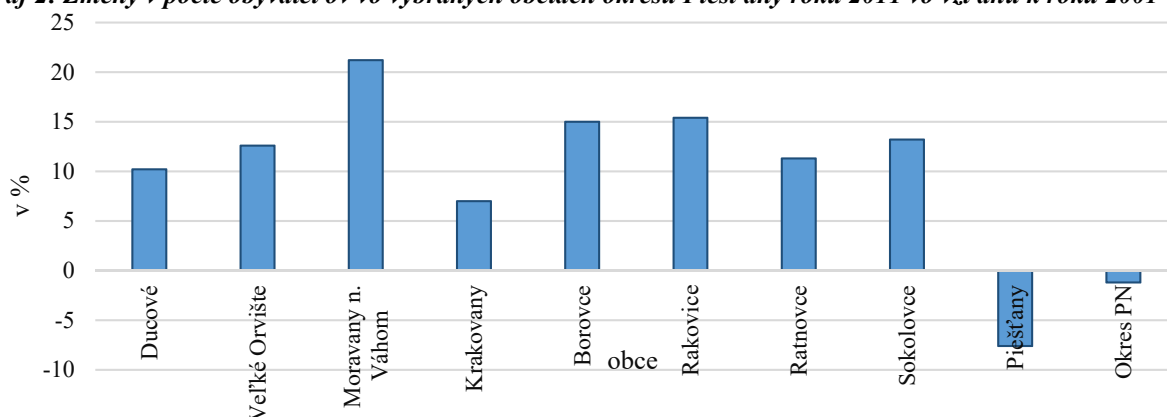
Zdroj: Štatistický úrad SR, 2019

5 Výsledky a diskusia

5.1 Demografické zmeny

Snád' najlepšie možno dokumentovať rozvoj mesta na vývoji počtu jeho obyvateľov. V roku 1869 mali Piešťany iba 3472 obyvateľov. V priebehu ďalších 148 rokov sa tento počet znásobil 8-krát a v roku 2015 dosiahol 27 866. Maximum dosiahol v roku 1991, kedy v meste bývalo 33 176 obyvateľov (spolu s aglomerovanou obcou Banka). S rozvojom kúpeľníctva nastupuje aj rozvoj ďalších, hlavne obslužných odvetví cestovného ruchu, napr. hotelierstvo, reštauračné služby, školstvo a pod., ktoré vytvárali pracovné príležitosti aj pre obyvateľov zázemia mesta. Výrazný podiel na raste počtu obyvateľov má aj socialistická industrializácia (výstavbou veľkých podnikov Chirana, Tesla).

Po roku 1989 sa začali prejavovať trendy vedúce k regresii počtu obyvateľov v meste. Jedným z najvýznamnejších faktorov podieľajúcim sa na znižovaní počtu obyvateľov mesta je popri nízkom prirodzenom prírastku suburbanizačný proces (graf 2). Počet obyvateľov mesta Piešťany v rokoch 2001 až 2011 poklesol o 7,6%, zatiaľ čo v priľahlých obciach vzrástol od 7% v Krakovaniach po 21,2% v Moravaniach nad Váhom. V celom okrese Piešťany bol za toto obdobie zaznamenaný pokles počtu obyvateľov o 1,2%.

Graf 2: Zmeny v počte obyvateľov vo vybraných obciach okresu Piešťany roku 2011 vo vzťahu k roku 2001

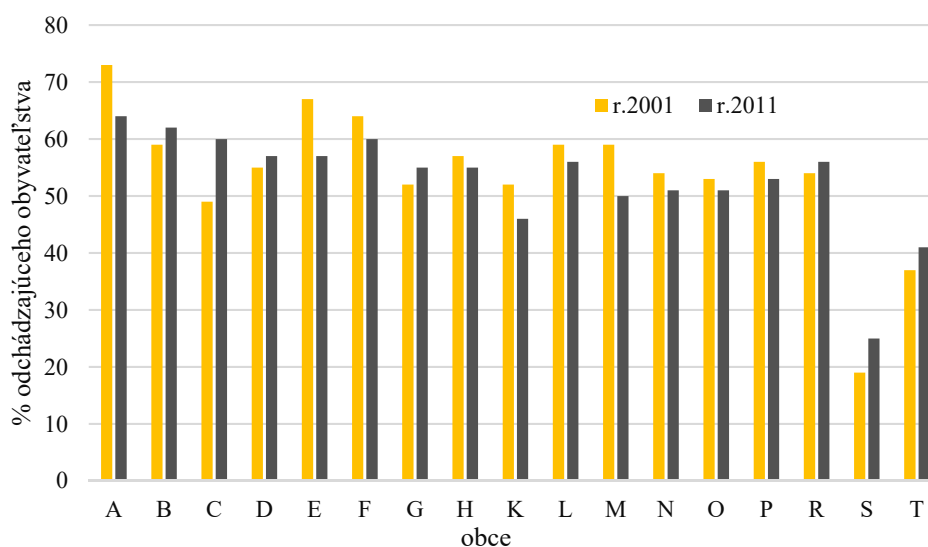
Zdroj: Štatistický úrad SR, 2015

Starnutie obyvateľstva je ďalším z negatívnych javov, ktorými sa Piešťany vyznačujú. Je výsledkom viacerých procesov. Vývoj priemerného veku obyvateľov mesta vzrástol z 41,45 (v roku 2007) na 44,46 (v roku 2015). Populácia mesta je staršia o 4,33 roku ako populácia Slovenska (40,13). Tento trend dokumentuje aj index starnutia, ktorý sa zvýšil z 131,14 na 173,35 (priemer v SR je 94,22).

5.2 Zamestnanosť

V roku 2001 bolo v meste Piešťany 15 249 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO). Do roku 2011 poklesol ich počet o 12,3% na 13 375. V sektorovej štruktúre rastie ich podiel v terciárnom sektore, ktorý sa zvýšil z 53,9% (8 220 osôb v roku 2001) na 66,24% (8 860 osôb v roku 2011). Najväčším zamestnávateľom tohto sektora hospodárstva sú Slovenské liečebné kúpele Piešťany, a. s. zamestnávajúce do 1000 pracovníkov. V cestovnom ruchu a v nadväzujúcich odvetviach potom podľa veľkosti prevládajú najmä malé a stredné podniky. Oproti roku 2001 sa v meste sa zvýšila odchádzka za prácou. V roku 2001 odchádzalo za zamestnaním 2 890 osôb (19% EAO) a v roku 2011 už 3 343 osôb (25% EAO). Z toho do iných obcí v rámci okresu Piešťany za prácou odchádzalo 571 osôb, do iných okresov 2 078 a do zahraničia 694 osôb. Mesto Piešťany sa tak postupne stáva typickou rezidenčnou lokalitou. Jeho obyvatelia hľadajú vhodné, zvyčajne lepšie platené zamestnanie mimo mesta. Najvyššia miera odchodu za prácou je medzi pracujúcimi v priemysle (823 osôb), v oblasti vzdelávania, zdravotníctva a verejnej správy (727 osôb) a, vzhľadom na vývoj cestovného ruchu v meste, aj v hotelierstve, stravovacích zariadeniach a obchode (579 osôb). Na pracovných pozíciách v meste Piešťany sa vo veľkej miere uplatňujú aj obyvatelia okolitých obcí. Ich miera dochádzky za zamestnaním (graf 3) sa v súčasnosti pohybuje v priemere nad 50%. Aj tu však došlo k výrazným zmenám. Celkovo do Piešťan dochádzalo v roku 2001 za prácou 8 033 osôb, v roku 2011 už len 6 235 osôb, čím došlo k poklesu o 22% (z toho denná dochádzka dosahovala 4 364 osôb). Pomer medzi EAO prichádzajúcimi a odchádzajúcimi za prácou dosiahol zmenu z 2,8:1,0 v roku 2001 na hodnotu 1,9:1,0 v roku 2011.

Graf 3: Podiel za prácou odchádzajúcich obyvateľov vo vybraných obciach okresu Piešťany v rokoch 2001 a 2011

Obce: A – Banka, B – Bašovce, C – Borovce, D – Drahovce, E – Ducové, F – Hubina, G – Krakovany, H – Moravany, K – Ostrov, L – Rakovice, M – Ratnovce, N – Sokolovce, O – Trebatice, P – Veľké Orvište, R – Veselé, S – Piešťany, T – okres Piešťany

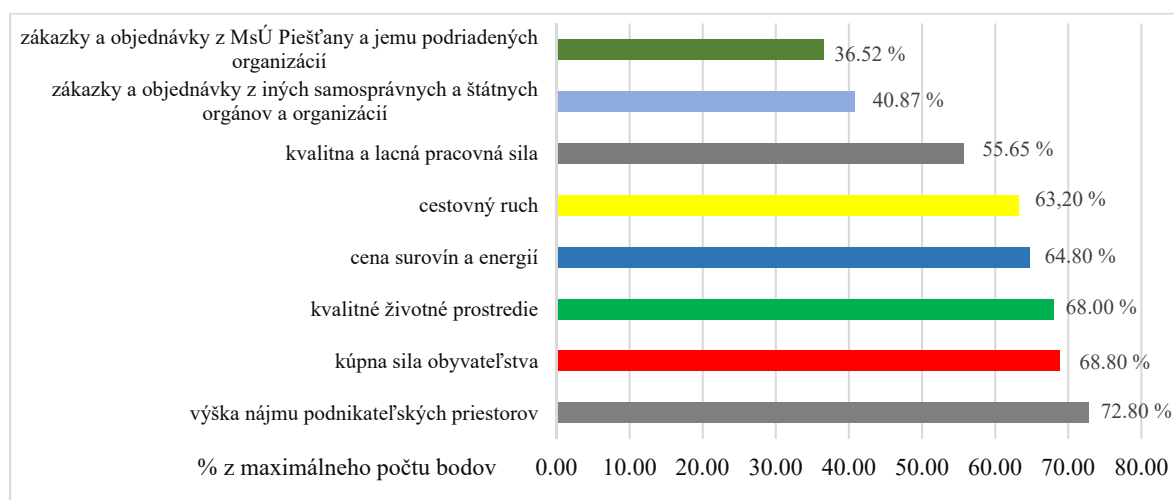
Zdroj: Štatistický úrad SR, 2015

5.3 Podnikanie

Cestovný ruch ako hlavné odvetvie rozvoja mesta výrazne ovplyvňuje aj podnikateľské prostredie. V prieskume podnikateľského prostredia bolo oslovených 90 subjektov, ktorých prevádzky sú lokalizované najmä v centre mesta, kde je najväčší pohyb návštevníkov, resp. kúpeľných hostí. Tieto subjekty pôsobia v oblasti maloobchodu, služieb a cestovného ruchu. Odpovede zaslalo 29 subjektov, ktoré tvorili sice len 32% zo všetkých oslovených, ale ktoré riadili až 61% prevádzok podnikajúcich v cestovnom ruchu Piešťan v roku 2014. Z testovaných ôsmich faktorov vplývajúcich na podnikateľské prostredie (graf 4), podnikatelia ako najvýznamnejší vybrali výšku nájmu

podnikateľských priestorov. Podľa respondentov je neporovnateľne vyššia ako v iných mestách. Tento faktor získal až 72,80% z maxima 115 bodov.

Graf 4: Vyhodnotenie otázky: „Aký význam má pre Vaše podnikanie?“

Zdroj: vlastný terénny výskum, 2014

Len o 4 percentuálne body za ním je kúpna sila obyvateľstva (68,80%). Potešiteľné je, že podnikatelia chcú podnikateľ v kvalitnom životnom prostredí (68%). Samotný cestovný ruch, ktorý ovplyvňuje rozvoj mesta, sa prekvapujúco umiestnil až na piatom mieste (63,20%). Predpokladáme, že je chápaný ako prirodená súčasť prostredia a preto nie je až v takej miere vnímaný ako niečo výnimočné. Fundovanú odpoveď na túto otázku by však bolo možné získať len podrobnejším výskumom. Za faktory s nižším významom sú považované objednávky z MsÚ Piešťany a jemu podriadených organizácií (36,52%) a z iných samosprávnych a štátnych orgánov a organizácií (40,87%).

6. Záver

Piešťany sú dnes nepochybne najvýznamnejšie slovenské kúpele. Kvalitou prírodných liečivých zdrojov (termálne vody a bahno), bohatou históriou kúpeľníctva, rozsahom i úrovňou poskytovaných zdravotníckych služieb, celkovým chápaním komplexnej kúpeľnej liečebnej starostlivosti a dosahovanými liečebnými účinkami sa zaraďujú medzi najpríťažlivejšie protireumatické kúpele Európy, ktoré sú vyhľadávané návštevníkmi z celého sveta. Ich význam môže rásť aj pod vplyvom demografického vývoja starnutia obyvateľstva Európy. Častokrát totiž cieľom návštevy liečebných kúpeľov býva už nielen vyliečenie, doliečenie, rehabilitácia, ale aj prevencia, chuť na chvíľu spomaliť, venovať sa zdravému spôsobu života a sebe samému. Okrem toho sú Piešťany popri liečebnom význame aj atraktívnym, vyhľadávaným a navštevovaným strediskom domáceho i zahraničného cestovného ruchu, rekreácie a športu. Stali sa významným kultúrnym a spoločenským centrom s množstvom aktivít počas celého roka. Odras kúpeľníctva možno nájsť aj v zriadení pobočiek dvoch vysokých škôl, Inštitútu fyzioterapie, balneológie a liečebnej rehabilitácie v Piešťanoch ako pracoviska Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a Ústavu sv. Pátra Pia Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Na základe štúdia historických materiálov, spracovania dostupných štatistických údajov a vyhodnotenia dotazníkového prieskumu podnikateľského prostredia sme identifikovali niekoľko trendov, ktoré sa primárne prejavujú v oblasti cestovného ruchu, ale sekundárne majú značný dopad aj na ekonomický a sociálny rozvoj Piešťan. Z najvýznamnejších možno spomenúť dlhodobý pokles počtu zahraničných návštevníkov, zmeny v ich skladbe a v preferenciách, s tým súvisiaci pokles počtu ubytovacích zariadení a lôžok, výrazný pokles zamestnanosti v zariadeniach cestovného ruchu, úbytok počtu obyvateľov mesta, starnutie obyvateľstva, zvýšenie podielu odchádzajúcich za prácou a zintenzívnenie suburbanizačného procesu. Ten má v prípade Piešťan špecifický charakter, ktorý spočíva nielen v odchode doterajších obyvateľov mesta na blízke vidiek, ale aj v rozvoji priemyselných a iných ekonomických aktivít v týchto sídlach. Tie poskytujú pracovné príležitosti aj pre obyvateľov Piešťan.

Literatura

- [1] BARTA, Y. (2007). *Kurort Stützerbach - von einer Herberge zum Weltdorf - Verlust des Prädikates Kneipp-Kurort durch die Problematik Stadtschrumpfung*. Germany: Grin. ISBN 978-3-638-71163-0.
- [2] BODEKER G., COHEN, M. (2008). *Understanding the Global Spa Industry: Spa Management*. Amsterdam: Elsevier. ISBN 978-0-750-68464-4.
- [3] BORVIČÁKOVÁ-DROTÁROVÁ, E. (2012). Vplyv globalizácie na kúpeľný cestovný ruch, trendy a megatrendy v tomto sektore. [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: http://of.euba.sk/merkur_2012_cd/.../Barvirčáková%20Drotárová_Eva.pdf.
- [4] BUDÁK, F. (2002). Postavení lázeňství v transformačním období české společnosti. MP, PŘiF, Univerzita Karlova, v Praze.
- [5] ELIAŠOVÁ, D. (2009). Slovenské kúpeľníctvo v historickom kontexte. In *Kontexty kultúry a turizmu*, vol. 2, no. 2, pp. 28 – 31. ISSN 1337-7760.
- [6] FIALOVÁ, D. (2004): České lázeňství. *Geografické rozhledy*, vol. 13, no. 3, pp. 76–77. ISSN 1210-3004.
- [7] FIALOVÁ, D., OROSZ, O. (2012): Vývoj lázeňství na území dnešního Slovenska (v období od konce 16. století do současnosti). *Klaudyán*, vol. 8-9, no. 2, pp. 94–106. ISSN 1212-9690.
- [8] FINSTAT, (2016). [online] [cit. 2016-01-12] Dostupné na: www.finstat.sk.
- [9] KNOP, K., a kol. (1999). *Lázeňství: ekonomika a management*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-717-6.
- [10] KOSTKOVÁ, M. (2010). *Management hotelového provozu*. Karviná: Sluopf. ISBN 978-80-7248-633-5.
- [11] MATLOVIČOVÁ, K., J. KOLESÁROVÁ, ŽIDOVÁ, A. (2013). Slovak spas in the context of change – current conditions, issues and challenges. In Dej M., Huculak M., Jarczewski W: *Recreational use of geothermal water in Visegrad Group countries*, Institute of Urban Development, Kraków, Poland, pp. 161 - 173. ISBN 978-83-89440-67-9.
- [12] MULÍK, J. (1981). *Dejiny kúpeľov a kúpeľníctva na Slovensku*. Martin: Osveta.
- [13] PUCZKÓ, L., SMITH, M. (2009). *Health and wellness tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann, ISBN 978-0-7506-8343-2.
- [14] SEIFERTOVÁ, V. (2003) *Marketing v lázeňském cestovním ruchu*. Praha: Pragoline, ISBN 80-86592-00-6.
- [15] ŠÍPOŠ, J. (1992). *Piešťany v premenách vekov*. Bratislava: Obzor. ISBN 80-215-0197-9.
- [16] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR - pracovisko Trnava. 2015. *Interné materiály*.
- [17] TRAJANUS BENESCHOVINUS, A. (1642). *Saluberrimae Pistinienses Thermae*. Trenchinii.
- [18] TREMBOŠ, P., TREMBOŠOVÁ, M. (2014). Cestovný ruch a maloobchodná sieť. In *Aktuální problémy cestovního ruchu „Cestovní ruch a jeho dopady na společnost“*, sborník z mezinárodní konference [online] Jihlava : Vysoká škola polytechnická Jihlava, pp. 239 - 248 [cit. 2016-03-20]. ISBN 978-80-87035-87-0. Dostupné z: <https://kcr.vspj.cz/konference-aktualni-problemy-cestovniho-ruchu-2014>
- [19] WERNHERUS, George. *De admirandis Hungariae aquis hypomnemation*. Coloniae 1545. Basileae 1549. Viennae 1551.

Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA 1/0040/18 „Stredoveké historické cesty na juhozápadnom Slovensku v kontexte stredoeurópskej dopravnej siete a ich odkaz“ a projektu APVV-18-0185 "Transformácia využívania kultúrnej krajiny Slovenska a predikcia jej ďalšieho vývoja".